

Порівняльна характеристика підходів до підготовки футболістів на етапі попередньої базової підготовки в футбольних організаціях Львова

Наконечний Р. Б., Хіменес Х. Р.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Анотація. Сучасний футбол розвивається у різноманітних напрямках. Зважаючи на розгалужену систему змагань з футболу для дорослих в Україні (прем'єр-ліга, перша ліга, друга ліга, аматорський чемпіонат, регіональні чемпіонати та чемпіонати районів або міст), важливу роль відіграє відповідність програм підготовки віковим особливостям спортсменів та ефективність діяльності організацій, які займаються навчанням юних футболістів в Україні. Сьогодні серед них і профільні організації з підготовки футболістів у м. Львові, а саме: «Рух», «Львів» та «Карпати». **Мета:** встановити спільні та відмінні риси програм підготовки футболістів на етапі попередньої базової підготовки у футбольних організаціях Львова (на прикладі «Рух», «Львів», «Карпати»). **Матеріал та методи.** У процесі дослідження основним інформаційним матеріалом для наповнення публікації виступали дані програм підготовки футболістів у футбольних організаціях Львова: «Рух», «Львів» та «Карпати». Також, до уваги приймалися матеріали українських та іноземних фахових наукових публікацій, які стосуються підготовки юних футболістів. **Результати.** Одним з головних чинників виховання футболістів є ефективність діяльності організацій, які реалізують даний процес на практиці та відповідно – ефективність програм підготовки за якими займаються спортсмени. Основна мета багаторічної підготовки юних футболістів за кордоном полягає у вихованні сильних футболістів, наділених вміннями і навичками, що дозволяють їм ефективно вести гру в умовах дефіциту часу та простору і фізичному контакті з суперником. В усіх програмах футбольних організацій Львова, які займаються підготовкою юних футболістів («Рух», «Львів» та «Карпати»), на сьогодні відстежуються ті ж самі акценти в навчально-тренувальному процесі. Зокрема, під час підготовки юних футболістів у Львові особлива увага приділяється роботі над покращенням тактичної підготовленості, індивідуальної майстерності, вміння діяти у ситуаціях «1х1», тактичного мислення, психічної підготовленості тощо. Це варто пов'язувати з тим, що програми, які використовуються для підготовки гравців у зазначених організаціях Львова сформовані на основі базових програм навчання футболістів кращих академій світу. Також, програми підготовки юних українських футболістів містять у собі дані фундаментальних вітчизняних наукових праць.

Ключові слова: футбольні організації; Львів; програми підготовки; юні футболісти; етап попередньої базової підготовки.

Вступ. Сьогодні по всій Україні функціонує велика кількість приватних клубів та державних організацій, які займаються підготовкою юних футболістів (<https://fckarpaty.com>; <http://www.fclviv.com.ua>; <https://fcruhlviv.com>).

В основному вони провадять діяльність в найбільш розвинених містах України: Києві («Динамо», «Оболонь»,

«Атлет», «Локомотив», «Колос» тощо), Одесі («Чорноморець»), Харкові («Металіст»), Дніпрі («Дніпро»), Донецьку («Шахтар»), Львові («Рух», «Львів», «Карпати») та ін. (<https://fckarpaty.com/>; <http://www.fclviv.com.ua/>; <https://fcruhlviv.com/>).

Зокрема, футбольні організації на Львівщині такі як: ФК «Рух» Львів, ПФК «Львів» Львів, ФК «Карпати» Львів тощо є одними з найкращих в Україні та світі щодо підготовки юних футболістів

(<https://fckarpaty.com/>; <http://www.fclviv.com.ua/>; <https://fcruhlviv.com/>). Підтверджується це рівнем кваліфікації вихованців, які випускаються даними школами та результатами представників кожної з організацій на різноманітних рівнях змагань у футболі (<https://fckarpaty.com/>; <http://www.fclviv.com.ua/>; <https://fcruhlviv.com/>).

Насамперед, це варто пов'язувати з сучасною та розвиненою спортивною інфраструктурою (зокрема: «Арена Львів»; академія футболу «Рух»; стадіон «Україна»; стадіон «Сокіл» та ін.), великою кількістю кваліфікованих тренерів та футбольними традиціями регіону, які сприяють подальшому вихованню кваліфікованих футболістів в м. Львові (<https://fckarpaty.com/>; <http://www.fclviv.com.ua/>; <https://fcruhlviv.com/>).

Зв'язок з науковими темами. Робота виконана в межах теми 2.1 «Соціальні практики спорту» (0121U100524) Зведеного плану НДР ЛДУФК імені Івана Боберського на 2021–2025 рр.

Мета дослідження – встановити спільні та відмінні риси програм підготовки футболістів на етапі попередньої базової підготовки у футбольних організаціях Львова (на прикладі «Рух», «Львів», «Карпати»).

Матеріал і методи дослідження. У процесі дослідження основним інформаційним матеріалом для наповнення публікації виступали дані програм підготовки футболістів в футбольних організаціях Львова: «Рух», «Львів» та «Карпати».

Аналізу піддавалися наступні структурні складові програм:

1. Підрозділи з яких складаються програми.
2. Періодизація процесу підготовки (технічної, тактичної, фізичної та психічної/ментальної) футболістів віком 11–12 років.
3. Модель розвитку гравця 11–12 років.
4. Структура навчально-тренувальних занять.
5. Структура тренувальних програм.
6. Засоби підготовки футболістів віком 11–12 років тощо.

Також, до уваги приймалися матеріали українських та іноземних фахових наукових публікацій, які стосуються підготовки юних футболістів даного віку.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення, системний підхід, порівняння.

Результати дослідження та їх обговорення. Нами було проведено аналіз структури та змісту програм підготовки футболістів (на етапі попередньої базової підготовки) футбольних організацій Львова: ФК «Рух» Львів, ПФК «Львів» та ФК «Карпати» Львів.

Для виявлення особливостей побудови тренувального процесу футболістів у Львові на етапі попередньої базової підготовки – 10–15 років (в базових працях: навчально-методичному посібнику «Шлях до успіху» – 10–13 років; навчальній програмі «Футбол» для ДЮСШ та ін. – 11–15 років) за основу було взято програми підготовки вище згаданих організацій (Николаенко, & et al., 2003; Николаенко, & Шамардин, 2015) (табл. 1).

У «Програмі підготовки футболістів академії «Рух» Львів» (далі – «ППФА «Рух» Львів»), яка використовується для підготовки юних футболістів в структурі «Рух» Львів – Академії футболу «Рух» Львів та Комунальному закладі дитячо-юнацька спортивна школа «Рух» Львів (далі – АФ «Рух» Львів та КЗ ДЮСШ «Рух» Львів), складається з 5 основних підрозділів, серед яких: періодизація процесів підготовки; принципи та етапи підготовки футболістів; організація навчально-тренувального процесу; увага до деталей та структура тренувань футболістів від 5 до 17 років (Зайцев, & Біляй, 2020). Стосовно програм, які використовуються в дитячо-юнацькій футбольній школі футбольний клуб «Львів» Львів (далі – ДЮФШ ФК «Львів» Львів), «Комунальному закладі львівської обласної ради «Львівський фаховий коледж спорту»» (далі – «КЗ ЛОР «ЛФКС»») та комунальному закладі дитячо-юнацька спортивна школа «Карпати» Львів (далі – КЗ ДЮСШ «Карпати» Львів), то чітко виділені

частин вони не мають, проте складаються з великої кількості розділів. Зокрема, програма «Асистент тренера ДЮШ ФК Львів» (далі – «АТ ДЮШ ФК Львів») містить у собі такі пункти як:

- Філософія (ідея) дитячо-юнацької школи ФК «Львів»;
- Місія FC Lviv;

- Завдання FC Lviv;
- Стратегія розвитку ФК «Львів»;
- Кодекс тренера і учня ДЮШ ФК «Львів» (етика поведінки батьків під час тренувань та матчів);
- Фундамент методології тощо (Сухнацький, 2022).

Таблиця 1

Програми підготовки футболістів 11–12-ти років у футбольних організаціях Львова

Назва клубу	Назва програми	Підструктури організації
ФК «Рух» Львів «	«Програма підготовки футболістів академії «Рух» Львів	Академія футболу «Рух» Львів
		Комунальний заклад дитячо-юнацька спортивна школа «Рух» Львів
ПФК «Львів» Львів «	«Асистент тренера ДЮШ ФК Львів	Дитячо-юнацька футбольна школа футбольний клуб «Львів» Львів
ФК «Карпати» Львів	«Основні системні підходи до організації підготовки гравців ФК «Карпати»»	«Комунальний заклад львівської обласної ради «Львівський фаховий коледж спорту»»
		Комунальний заклад дитячо-юнацька спортивна школа «Карпати» Львів

Підрозділи з яких складаються програми.

В свою чергу програма підготовки, за якою займаються футболісти львівських «Карпат» («Основні системні підходи до організації підготовки гравців ФК «Карпати»»), далі – («ОСП» до ОПГ ФК «Карпати») містить у собі наступні розділи:

- Цілісний підхід як основа діяльності;
- Головна мета;
- Ключ ефективності;
- Очікування від гравців;
- Основа тренерської філософії (основа філософії виховання «Карпат»);
- Особливості роботи з різними віковими групами та ін. (Беззуб'як, & та ін., 2014).

Періодизація процесу підготовки (технічної, тактичної, фізичної та психічної/ ментальної) футболістів віком 11–12 років.

Ми акцентували увагу безпосередньо на інформації, яка стосується особливостей побудови підготовки футболістів віком 11–12 років (на етапі попередньої базової підготовки – 10–15 років) (Ніколаєнко, & et al., 2003; Николаєнко, & Шамардин, 2015, Платонов, 2015).

Стосовно пріоритетів в межах напрямів підготовки (технічної, тактичної,

фізичної та психічної/ментальної) юних футболістів, то тут є багато спільних рис між програмами розглянутих нами організацій Львова, які безпосередньо займаються вихованням футболістів (Беззуб'як, & et al., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022).

Технічна підготовка. Акцент у підготовці футболістів віком 11–12 років у всіх вище зазначених організаціях зроблено на індивідуальній техніці виконання технічних компонентів, зокрема:

- Веденні м'яча;
- Дриблінгу, обманних рухах;
- Передачі м'яча;
- Прийомі м'яча (першому дотику);
- Комбінаціях;
- Завершенні атакуючих дій;
- Ударам по м'ячу головою;
- Відборі м'яча;
- Вкиданні м'яча із-за бокової лінії (Беззуб'як, & et al., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022).

Тактична підготовка. У всіх проаналізованих програмах («ППФА «Рух» Львів», «АТ ДЮШ ФК Львів» та («ОСП до ОПГ ФК «Карпати»»), які використовуються для виховання юних

футболістів у визначених нами профільних організаціях Львова (АФ «Рух» Львів, КЗ ДЮСШ «Рух» Львів, ДЮФШ ФК «Львів» Львів, «КЗ ЛОР «ЛФКС»») та КЗ ДЮСШ «Карпати» Львів), тактична підготовка футболістів віком 11–12 років побудована на основі розвитку та удосконаленні індивідуальних дій в атаці та захисті (Беззуб'як, & та ін., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022). Також, значне місце на даному етапі займає навчання юних футболістів груповим взаємодіям, зокрема: побудові та початку атаки, завершенні атаки, відбору м'яча тощо (Беззуб'як, & та ін., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022).

Фізична підготовка. Фізична підготовка футболістів віком 11–12 років згідно програм підготовки юних футболістів в футбольних організаціях Львова (ФК «Рух», ПФК «Львів» та ФК «Карпати») більшою мірою спрямована на удосконалення координаційних здібностей (Беззуб'як, & et al., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022). Проте, розвиток інших фізичних якостей, зокрема: пружності (швидкості простих та складних реагувань), гнучкості, сили та витривалості, також є одним з пріоритетних напрямків підготовки на етапі попередньої базової підготовки (10–15 років) (Беззуб'як, & та ін., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022).

Психічна/ментальна підготовка. Під час аналізу програм футбольних організацій Львова, які займаються підготовкою футболістів 11–12-ти річного віку виявлено, що психічна/ментальна підготовка здійснюється з урахуванням компонентів, важливих для змагальної діяльності у футболі (Беззуб'як, & et al.,

2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022). Насамперед психічна/ментальна підготовка полягає в покращенні у гравців 11–12 років: внутрішньої мотивації, впевненості у своїх діях, самоконтролі, управлінні стресом та сприйнятті поразок. Також, значна увага приділяється виробленню у юних футболістів – «менталітету переможця» та професійного відношення до своєї справи (Беззуб'як, & et al., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022).

Проте, вважаємо, що ці два компоненти доцільно пропрацювати більш акцентовано на пізніших етапах багаторічного спортивного удосконалення: спеціалізованій базовій підготовці, підготовці до вищих досягнень та максимальній реалізації індивідуальних можливостей (Наконечний, 2023). Оскільки дитяча психіка та емоції ще не характеризуються достатньою сформованістю (Карпа, 2013; Костюкевич, & et al., 2017; Дулібський, & et al., 2022), а тому є ризик закласти у них негативний стереотип.

Модель розвитку гравця 11–12 років.

Важливою частиною досліджуваних програм є розділ «Модель розвитку гравця», який вказує на необхідність розвитку тих чи інших здібностей футболіста на відповідному етапі (в нашому випадку футболістів віком 11–12 років). Зокрема у запропонованій моделі в програмі підготовки футболістів АФ «Рух» Львів та КЗ ДЮСШ «Рух» Львів для досліджуваного віку відзначається важливість урахування наступних складових в межах виховання (табл. 2).

Таблиця 2

Складові компоненти підготовки футболістів (11–12-ти років) в «Рух» Львів

Напрями підготовки	Складові
Технічна	Індивідуальна техніка, різноманітність ударів, передачі м'яча, перший дотик, дриблінг, обманні рухи з м'ячем та розвороти.
Тактична	Розуміння тактичних особливостей гри та формування відповідних навиків, гра в малих та середніх групах (від 1x1 до 8x8), індивідуальна тактика в атаці і захисті.
Фізична	Розвиток та покращення базової координації, розвиток пружності (швидкості простих та складних реагувань), гнучкості тощо.
Психічна	Когнітивний розвиток, формування раціональної внутрішньої мотивації, навчання постановці раціональних цілей та формування впевненості в своїх діях.

Таке співвідношення компонентів в моделі розвитку, підбір раціональних засобів та методів впливу на них дозволяє комплексно формувати особистість юного футболіста уже на відносно ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення (Зайцев, & Біляй, 2020).

«Модель розвитку гравця ФК «Львів»» полягає в інтегральному розвитку його «профілів», зокрема: фізичного/функціонального, техніко–тактичного, соціального та

психічного/ментального (Сухнацький, 2022).

Також, програма містить чітко розроблені модельні параметри за кожним з профілів, якими повинен відповідати гравець на тій чи іншій позиції (воротар, центральний і крайні захисники, опорний і атакують півзахисники, центральний та крайні нападники). Наприклад, модельні параметри яким повинен відповідати гравець який виступає на позиції – «центрального нападника» в ДЮШ ФК «Львів» (Сухнацький, 2022) (табл. 3).

Таблиця 3

Модельні параметри «центрального нападника» в ДЮШ ФК «Львів»

№	Назва профілю	Модельні параметри
1	Техніко–тактичний	Відмінно контролює м'яч; створює небезпеку перед воротами суперника в обмеженому просторі та під тиском суперників; добре грає один проти одного під час атакують дій; добре відкривається в межах штрафного майданчика; демонструє хороший рівень гри головою в атаці; бере активну участь в оборонних діях команди (протидії початку атаки суперника) та швидко переходить до оборони після втрати м'яча
2	Фізичний/функціональний	Має високий розвиток координації та пружкості (особливо стартового розгону)
3	Психічний/ментальний	Вміє «читати» гру; холоднокровний при завершенні атак; не боїться ризикувати та бути креативним

Свою чергою автори програми створеної для ФК «Карпати» Львів вважають, що їхній гравець повинен володіти десятьма якостями, а саме бути:

1. Відкритим.
2. Завжди спраглим до нових знань.
3. Незалежним.
4. Критичним до себе.
5. Самостійним.
6. Повинен думати про команду, а не про свої успіхи.
7. Бути вдячним партнерам, тренеру, клубу, супернику.
8. Ініціативним.
9. Пристрасним (не мати жодного смутку й відчуженості)
10. Принциповим (Беззуб'як, & et al., 2014).

Відповідно в межах навчально–тренувального процесу відбувається робота спрямована на удосконалення вище згаданих якостей (Беззуб'як, & et al., 2014).

Суворо регламентована структура навчально–тренувальних занять.

Окремим блоком у всіх програмах виділяється суворо регламентована

структура навчально–тренувальних занять (НТЗ) для футболістів віком 11–12 років (табл. 4).

Варто відзначити, що структура НТЗ запропонована авторами (в: «ППФА «Рух» Львів», «АТ ДЮШ ФК Львів» та («ОСП до ОПГ ФК «Карпати»)) загалом відповідає сучасним зразкам, які використовуються для підготовки юних футболістів за кордоном (Verheijen, 2014; Javier, 2015; Delgado, & Mendez, 2018).

Також, вище згадані дані доповнюють та частково оновлюють ті, які зазначені у інших загальноприйнятих програмах підготовки футболістів в Україні (Николаєнко, & et al., 2003; Николаєнко, & Шамардин, 2015).

Структура тренувальних програм.

Однією з основних частин проаналізованих програм є «Структура тренувальної програми», в якій описано закономірності побудови підготовки футболістів на певному етапі або році навчання (Беззуб'як, & et al., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022).

Зокрема в даному розділі описані всі важливі складові, які потрібно сформувати в учасників навчально–тренувального процесу (Беззуб’як, & et al., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022).

Серед усього переліку основну увагу в програмі для футболістів «Рух» Львів акцентовано на: формуванні координаційних вмій, як бази для подальшого успішного володіння технічними елементами; навчанні технічним елементам; навчанні

індивідуальним тактичним навичкам; навчанні груповим і командним взаємодіям тощо (Зайцев, & Біляй, 2020).

Програма за якою займаються «рухівці» містить 9 кроків – мезоциклів. В кожному з кроків (мезоциклів) закладений педагогічний принцип – «Від простого до складного». Кожен крок, тобто мезоцикл ускладнюється за рахунок зміни та ускладнення засобів (вправ) підготовки (Зайцев, & Біляй, 2020).

Таблиця 4

Вимоги до складових НТЗ футболістів 11–12 років в футбольних організаціях Львова, які займаються підготовкою футболістів

Вікова група		U–11–12		
		Програма підготовки футболістів академії «Рух» Львів (АФ «Рух» Львів та КЗ ДЮСШ «Рух» Львів)	Асистент тренера ДЮСШ ФК Львів (ДЮФШ ФК «Львів»)	Основні системні підходи до організації підготовки гравців ФК «Карпати» («КЗ ЛОР «ЛФКС»» та КЗ ДЮСШ «Карпати» Львів)
Показники	К–сть груп			
		А	1	2
	Б	3	1	1
	К–сть НТЗ	3+1+1	3 (4)+1+1	3 (4)+1
	Формат гри	9x9	9x9 (11x11)	9x9 (11x11)
	Розмір поля та м’яча	50x70 (м’яч 4)	50x68 (68x105) м’яч 4 (5)	50x70 (100x60) м’яч 4 (5)
	Тривалість НТЗ	75–80 хв. (60–75 хв.)	75–80 хв. (90 хв.)	60–75 хв. (90 хв.)
	Тактична схема	1-4-1-2-1 1-3-2-3	1-3-2-3 (1-4-3-3)	1-3-4-1 (1-4-4-3, 1-4-4-2)
	К–сть учнів (в одній групі)	18–25	18–20	18–25

Програма розрахована на річний тренувальний цикл для кожної вікової групи (Зайцев, & Біляй, 2020).

У програмі в повному обсязі розкрито кожну з тем для групових занять, а саме: «позиційні ігри», «індивідуальна майстерність», «принцип переваги» та «атаки по центру і флангу» (Зайцев, & Біляй, 2020).

В свою чергу програма підготовки – «АТ ДЮСШ ФК Львів», спрямована на вихованні у їхніх футболістів:

- Якості та швидкості виконання технічних елементів;
- Оцінюванні ситуації і прийнятті рішень заздалегідь;
- Орієнтуванні в просторі і його використанні;
- Гри «один проти одного» (в атаці і захисті);

– Прагненні до перемоги в кожному епізоді (Сухнацький, 2022).

Програма підготовки за якою займаються футболісти 11–12 річного віку в ДЮФШ ФК «Львів» складається з 10–12 мезоциклів (модулів) (Сухнацький, 2022) (табл. 5).

Кожен з модулів за задумом автора повинен складатись з 6–12 тренувань та 2–5 ігрових днів. В кінці модуля повинні проводитись контрольні нормативи за даною темою (Сухнацький, 2022).

Сукупність модулів формують між собою річний цикл підготовки футболістів (протягом року теми деяких модулів можуть повторюватися) (Сухнацький, 2022).

Окрім основного завдання (покращення техніко–тактичної підготовленості гравців) в ході модуля

вирішуються, також суміжні завдання з удосконалення фізичної та психічної/ментальної підготовленості футболістів. В свою чергу, тренер визначає: основні і суміжні завдання

модуля, підбирає оптимальні методи і засоби реалізації відповідних завдань, а також реалізовує це на практиці (Сухнацький, 2022).

Таблиця 5

Орієнтовна структура річного макроциклу підготовки дітей 11–12 років в ДЮФШ ФК Львів

Порядковий номер мезоциклу (модуля)	Назва мезоциклу (модуля)
1	Відчуття м'яча (спритність, координація)
2	Ведення м'яча зі зміною напрямку і темпу
3	«Дриблінг»
4	Пас/прийом внутрішньою стороною стопи
5	Фінти, 1v1 (атака)
6	Удар підйомом (завершення атаки в один дотик)
7	Базові взаємодії в парах при атаці (стінка, забігання, відволікання)
8	Гра 2v1 (атака)
9	Гра 1v1 (оборона)
10	Гра 2v2 (оборона) «підстраховка», вибір позиції
11	Епізоди гри в атаці (початок атаки в 1-й зоні, розвиток атаки в 2-й зоні, завершення в 3-й зоні)
12	Епізоди гри в обороні (основи пресингу, позиційна оборона)

Зрештою, головним завданням програми «ОСП до ОПГ ФК «Карпати» є всебічний розвиток: обдарованих, творчо мислячих дбайливих та натхнених дітей (зادля виховання якомога більшої кількості професіоналів та гравців основного складу ФК «Карпати» Львів) (Беззуб'як, & et al., 2014). Досягнення цієї мети реалізовується за рахунок суворого контролю над кращими гравцями та виховання місцевих футбольних талантів (патріотів свого краю) (Беззуб'як, & et al., 2014;).

В першу чергу навчально–тренувальний процес для футболістів 11–12 років, які займаються в «КЗ ЛОР «ЛФКС»» та КЗ ДЮФШ «Карпати» Львів, спрямований на:

- Консолідації технічних навичок, отриманих гравцями на попередньому етапі.
- Засвоєнні всіх навичок і перехід до своєчасного використання їх у грі.
- Відпрацюванні ситуацій «1 проти 1».
- Навчанні груповій тактиці в – атаці і обороні.
- Ознайомленні з основними поняттями більш складних тактичних взаємодій.
- Загальному фізичному розвитку і зміцненні спеціальних груп м'язів (Беззуб'як, & та ін., 2014).

Річний макроцикл підготовки футболістів відповідного віку в львівських «Карпатах» складається зі сталих мікроциклів (3 або 4 тренувальних занять та матчу), які повторюються з постійним ускладненням (Беззуб'як, & та ін., 2014;).

До прикладу, основна мета багаторічної підготовки юних футболістів за кордоном (зокрема, в: Іспанії, Франції, Англії, Німеччині, Бразилії та ін.) полягає у вихованні індивідуально сильних футболістів, наділених вміннями і навичками, що дозволяють їм ефективно вести гру в обмеженому часі та просторі і фізичному контакті з суперником (Verheijen, 2014; Javier, 2015; Delgado, & Mendez, 2018).

Варто відзначити, що у програмах за якими займаються футболісти у визначених нами організаціях Львова, відстежується акцент на тактичну підготовку, що цілком співвідноситься з вимогами світової практики до підготовки молодих гравців (Verheijen, 2014; Javier, 2015; Delgado, & Mendez, 2018).

Враховуючи сучасні вимоги до підготовки юних футболістів віком 11–12 років (на етапі попередньої базової підготовки) закордонні спеціалісти пропонують звернути особливу увагу на наступні елементи:

– Акцентуванні уваги на розвитку координації (розвиток координаційних здібностей розглядається, як передумова для покращення технічної майстерності гравця в подальшому).

– Широкому використанні – методу «простої вправи» (адже саме навчання дітей цього віку повинно відбуватись за рахунок використання простих та доступних для сприйняття вправ).

– Застосуванні комплексного характеру заняття (зокрема, використанні в навчально–тренувальному процесі вправ лише з м'ячем).

– Використанні за основу гри у – «футбол» (використанні ситуацій, які зустрічаються під час змагальної діяльності в тренувальних заняттях для підготовки юних гравців) (Wein, 2011; Delgado, & Mendez, 2018).

В свою чергу вище зазначені дані в повній мірі співвідносяться з сучасними вимогами до підготовки юних футболістів в футбольних організаціях Львова та України (Беззуб'як, & et al., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022).

Засоби підготовки футболістів віком 11–12 років тощо.

Важливою складовою змістовного наповнення програм є засоби, які використовуються під час підготовки футболістів на практиці. Для оптимізації підготовки футболістів віком 11–12 років в програмах конкретизовані засоби, які повинні використовуватись під час навчально–тренувального процесу (Беззуб'як, & et al., 2014; Зайцев, & Біляй, 2020; Сухнацький, 2022).

Автори «ППФА «Рух» Львів» яка використовується для виховання футболістів АФ «Рух» та КЗ ДЮСШ «Рух» Львів, пропонують активно використовувати у практиці вправи для:

- Когнітивного розвитку.
- Розвиток рухових навичок.
- Покращення виконання технічних елементів (обманних рухів, дриблінгу та фінтів з пасивним супротивом).
- Ознайомлення і навчання груповим взаємодіям в атаці – «стінці», «забіганню», «схрещуванню» та в захисті – «страхуванню» (Зайцев, & Біляй, 2020).

В свою чергу в програмі «АТ ДЮШ ФК Львів» написаній для ДЮФШ ФК «Львів» Львів, пропонується для підготовки футболістів 11–12 років використовувати наступні засоби:

1. Рухливі ігри з різним інвентарем (драбиною, бар'єрами, балансболами тощо).

2. Ігри з 2–3 м'ячами (для розвитку вміння контролювати кілька об'єктів одночасно та передбачати гру приймаючи найефективніші рішення).

3. Різноманітні індивідуальні вправи у невеликих групах до 5 осіб з м'ячем.

4. Всі можливі варіанти гри «1 проти 1».

5. Реалістичні ігри побудовані на епізодах гри (для ефективного навчання переходу від однієї фази гри до іншої).

6. Всі варіанти малих ігор від (1 проти 1) до (6 проти 6) (Сухнацький, 2022).

В програмі «ОСП до ОПГ ФК «Карпати»» яка використовується для підготовки футболістів, які займаються в «КЗ ЛОР «ЛФКС»» та КЗ ДЮСШ «Карпати» Львів, чітко зазначених засобів, які повинні використовуватись безпосередньо під час навчально–тренувального процесу з дітьми віком 11–12 років немає, проте є зазначені загальні рекомендації, а саме:

– Тренування повинні бути не лише прийнятними для віку, але й веселими;

– Знайомство з футболом не повинно залишати негативних спогадів;

– Основна спрямованість тренувань повинна бути на загальний розвиток рухової діяльності, додаткова на базові елементи тактичної грамотності та технічних умінь;

– В процесі потрібно використовувати безліч малих ігор за формою (зі зміною розмірів воріт і кількості команд) (Беззуб'як, & et al., 2014).

Варто відзначити, що програми підготовки футболістів: «Рух» Львів, ФК «Львів» та «Карпати» Львів базуються на фундаментальних українських та закордонних працях, які стосуються підготовки спортсменів (зокрема, футболістів) на різних етапах багаторічного спортивного удосконалення (Ніколаєнко, & et al., 2003; Николаенко, &

Шамардин, 2015; Костюкевич, & et al., 2017). Проте, з урахуванням сучасних світових тенденцій підготовки юних футболістів закордоном. Зокрема: акцентуванні уваги на індивідуальній майстерності, вмінні діяти у ситуаціях «1 проти 1» (тактичному мисленні), психічній/ментальній підготовці тощо (Wein, 2011; Delgado, & Mendez, 2018).

Також, базою для формування вище згаданих програм підготовки футболістів у Львові, слугували дані базових програм навчання футболістів кращих академій світу (Ніколаєнко, & Фоменко, 2014; Фоменко, 2014; Фоменко, 2015).

Висновки. На сьогодні усі проаналізовані нами програми футбольних організацій Львова, які займаються підготовкою футболістів (ФК «Рух», ПФК «Львів» та ФК «Карпати»), побудовані на сучасних світових тенденціях виховання юних гравців. Зокрема, під час підготовки у Львові особлива увага приділяється роботі над покращенням: тактичної підготовленості, індивідуальної майстерності, вмінням діяти у ситуаціях «один проти одного» (тактичному мисленні), психічній/ментальній підготовці юних футболістів тощо.

До прикладу, основна мета багаторічної підготовки юних футболістів за кордоном (зокрема, в: Іспанії, Франції, Англії, Німеччині, Бразилії та ін.), також полягає у вихованні індивідуально сильних

футболістів, наділених вміннями і навичками, що дозволяють їм ефективно вести гру в обмеженому часі та просторі і фізичному контакті з суперником.

Програми підготовки юних футболістів, які використовуються на практиці зазначеними організаціями, базуються на даних фундаментальних українських наукових праць сфери спорту. Також, програми, які використовуються для виховання гравців у футбольних організаціях Львова запозичують значну частку матеріалів базових програм навчання футболістів кращих академій світу (ФК «Барселона» Барселона, ФК «Аякс» Амстердам, ФК «Динамо» Загреб тощо).

Перспективи подальших досліджень. Планується продовжити порівняння футбольних організацій, які займаються підготовкою юних футболістів по всій Україні (їхніх базових програм) з закордонними зразками.

Конфлікт інтересів. Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів. Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Беззуб'як, В.Й., Хоркавий, Б.В., & Дулібський, А.В. та ін. (2014). *Основні системні підходи до організації підготовки гравців ФК «Карпати»*. Львів.
- Дулібський, А.В., Зомко, О.В., & Дулібський, А.А. (2022). Поєднання ігрових, змагальних і комунікативних методів навчання грі в процесі спортивного відбору юних футболістів. *Фізкультура і спорт*, (4), 102–111.
- Зайцев, С.І., & Біляй, А.Г. (2020). *Програма підготовки футболістів академії «Рух» Львів*. Львів.
- Карпа, І.Я. (2013). *Удосконалення технік-тактичних дій кваліфікованих футболістів різного ігрового амплуа в окремих зонах ігрового поля*. (Дис. канд. наук). Львівський державний університет фізичної культури, Львів.
- Костюкевич, В.М., Перепелиця, О.А., Гудима, С.А., & Поліщук, В.М. (2017). *Теорія і методика викладання футболу: навч. –метод. посіб. 2–е вид. перероб. та доп.* Київ: КНТ.
- Наконечний, Р.Б. (2023). *Тактична підготовка футболістів віком 11–12 років із використанням інтерактивних завдань*. (Дис. д-р. філософії). Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, Львів.

- Ніколаєнко, В.В., & Фоменко, Д.С. (2014). Аналіз особливостей змагальної діяльності та філософія підготовки футбольного резерву в дитячо-юнацькій академії футбольного клубу «Динамо» Загреб. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 14 (27), 18–24.
- Ніколаєнко, В.В., & Шамардин, В.Н. (2015). *Многолетняя подготовка юных футболистов. Путь к успеху*. Київ: Саммит-книга.
- Ніколаєнко, В.В., Авраменко, В.Г., & Гончаренко, В.І., та ін. (2003). *Футбол: навч. програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності*. Київ: Наук.-метод. комітет ФФУ.
- Платонов, В.Н. (2015). *Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория ее практические приложения: учеб. тренера*. Київ: Олимп. литература.
- Сухнацький, М.О. (2022). *Асистент тренера ДЮШ ФК Львів*. Львів: ФК «Карпати» Львів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://fckarpaty.com/>
- ФК «Львів» Львів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.fclviv.com.ua/>
- ФК «Рух» Львів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://fcruhlviv.com/>
- Фоменко, Д.С., Коросташівець, О.М., & Гончарук, А.І. (2015). Особливості філософії підготовки власних вихованців та специфіка змагальної діяльності футбольного резерву в дитячо-юнацькій академії футбольного клубу «Аякс» – «De Toekomst». *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 1 (54), 74–77.
- Фоменко, Д.С. (2014). Філософія підготовки та аналіз особливостей змагальної діяльності в дитячо-юнацькій футбольній академії «La Masia». *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 14 (27), 133–135.
- Delgado, J. L., & Mendez, J. A. (2018). *Tactical Periodization – A Proven Successful Training Model*. SoccerTutor.com Ltd.
- Javier, M. (2015). *Complex Football: From Seirulo s Structured Training To Frades Tactical Periodisation*. Topprosoccer.
- Verheijen, R. (2014). *Football Periodisation (part 1)*. Word Football Academy.
- Wein, H. (2011). *Spielintelligenz im Fußball – Kindgemäß trainieren*. Meyer&Meyer.

Стаття надійшла до редакції: 15.10.2023

Опубліковано: 01.11.2023

Abstract. *Nakonechnyi R., Khimenes Kh. Comparative Characteristics of Approaches to Footballers' Training at the Stage of Preliminary Basic Training in Football Organisations in Lviv. Modern football is developing in various directions. Taking into account the extensive system of football competitions for adults in Ukraine (premier league, first league, second league, amateur championship, regional championships and championships of districts or cities), an important role is played by the compliance of training programs with the age characteristics of athletes and the effectiveness of organizations. who train young football players in Ukraine. Today, among them are specialized organizations for the training of football players in the city of Lviv, namely: "Rukh", "Lviv" and "Karpaty". **Purpose:** to establish the common and distinctive features of training programs for football players at the stage of preliminary basic training in Lviv football organizations (for example, "Rukh", "Lviv", "Karpaty"). **Material and methods.** In the process of research, the main information material for filling the publication was the data of training programs for football players in football organizations of Lviv: "Rukh", "Lviv" and "Karpaty". Also, the materials of Ukrainian and foreign professional scientific publications related to the training of young football players were taken into account. **Results.** One of the main factors in the education of football players is the effectiveness of organizations that implement this process in practice and, accordingly, the effectiveness of the training programs that athletes follow. The main*

goal of the long-term training of young football players abroad is to educate strong football players, endowed with skills and abilities that allow them to effectively play the game in conditions of shortage of time and space and physical contact with the opponent. In all programs of football organizations of Lviv, which are engaged in the training of young football players ("Rukh", "Lviv" and "Karpaty"), the same emphasis in the educational and training process is followed today. In particular, during the training of young football players in Lviv, special attention is paid to work on improving tactical preparation, individual skills, the ability to act in "1x1" situations, tactical thinking, mental preparation, etc. This is due to the fact that the programs used to train players in the mentioned Lviv organizations are based on the basic training programs for football players of the best academies in the world. Also, training programs for young Ukrainian football players contain data from fundamental domestic scientific works.

Key words: football organizations; Lviv; training programs; young football players; stage of preliminary basic training.

Reference

- Bezzubiak, V.I., Khorkaviy, B.V., & Dulibskyi, A.V. etc. (2014). *Osnovni systemni pidkhody do orhanizatsii pidhotovky hravtsiv FK «Karpaty»* [The main systematic approaches to the organization of the training of FC "Karpaty" players]. Lviv. [in Ukrainian].
- Dulibskyi, A.V., Zomko, O.V., & Dulibskyi, A.A. (2022). Poiednannia ihrovykh, zmahalnykh i komunikatyvnykh metodiv navchannia hri v protsesi sportyvnoho vidboru yunyykh futbolistiv [Combination of game, competitive and communicative methods of teaching the game in the process of sports selection of young football players]. *Fizkultura i sport* [Physical education and sports], no (4), 102–111. [in Ukrainian].
- Zaitsev, S.I., & Biliai, A.H. (2020). *Prohrama pidhotovky futbolistiv akademii «Rukh» Lviv* [Training program for soccer players of the "Rukh" Lviv Academy]. Lviv. [in Ukrainian].
- Karpa, I.Y. (2013). *Udoskonalennia tekhniko_taktychnykh dii kvalifikovanykh futbolistiv riznoho ihrovoho amplua v okremykh zonakh ihrovoho polia* [Improvement of technical and tactical actions of qualified football players of various playing roles in separate areas of the playing field]. [PhD thesis], Lviv State University of Physical Culture, Lviv. [in Ukrainian].
- Kostiukevych, V. M., Perepelytsia, O. A., Gudyma, S. A., & Polishchuk, V. M. (2017). *Teoriia i metodyka vykladannia futbolu: navch. –metod. posib. 2–e vyd. pererob. ta dop* [Theory and method of teaching football: teaching method. manual 2nd edition processing and additional]. Kyiv: KNT. [in Ukrainian].
- Nakonechnyi, R.B. (2023). *Taktychna pidhotovka futbolistiv vikom 11–12 rokiv iz vykorystanniam interaktyvnykh zavdan* [Tactical training of football players aged 11–12 years using interactive tasks]. (Diss. dr. philosophy). Lvivskiy derzhavnyi universytet fizychnoi kultury im. Ivana Boberskoho, Lviv. [in Ukrainian].
- Nikolaienko, V.V., & Fomenko, D.S. (2014). Analiz osoblyvostei zmahalnoi diialnosti ta filosofii pidhotovky futbolnoho rezervu v dytiacho_yunatskii akademii futbolnoho klubu «Dynamo» Zahreb [Analysis of the features of competitive activity and the philosophy of football reserve training in the children's and youth academy of the football club "Dynamo" Zagreb]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 14 (27), 18–24. [in Ukrainian].
- Nykolaenko, V.V., & Shamardyn, V.N. (2015). *Mnoholetniaia podhotovka yunyykh futbolystov. Put k uspekhu* [Long-term training of young football players. The way to success]. Kyev: Sammyt_knyha. [in Russian].
- Nikolaienko, V.V., Avramenko, V.H., & Honcharenko, V.I., ta in. (2003). *Futbol: navch. prohrama dlia dytiacho_yunatskykh sportyvnykh shkil, spetsializovanykh dytiacho_yunatskykh shkil olimpiiskoho rezervu ta shkil vyshchoi sportyvnoi maisternosti* [Football: education. program for children's and youth sports schools, specialized children's and youth schools of the Olympic reserve and schools of higher sports skills]. Kyiv: Nauk. –metod. komitet FFU. [in Ukrainian].

- Platonov, V.N. (2015). *Systema podhotovky sportsmenov v olymпыiskom sporte. Obshchaia teoriya ee praktycheskыe prylozheniya: ucheb. trenera* [The system of training athletes in Olympic sports. The general theory and its practical applications: stud. coach]. Kyev: Olymp. lyteratura. [in Russian].
- Sukhnatskiy, M.O. (2022). *Asystent trenera DIuSh FK Lviv* [Assistant coach of DYUSH FC Lviv]. Lviv. [in Ukrainian].
- FK «Karpaty» Lviv [FC "Karpaty" Lviv]. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu <https://fckarpaty.com/>. [in Ukrainian].
- FK «Lviv» Lviv [FC "Lviv" Lviv]. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu <http://www.fclviv.com.ua/>. [in Ukrainian].
- FK «Rukh» Lviv [FC "Rukh" Lviv]. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu <https://fcruhlviv.com/>. [in Ukrainian].
- Fomenko, D.S., Korostashivets, O.M., & Honcharuk, A.Y. (2015). Osoblyvosti filosofii pidhotovky vlasnykh vykhovantsiv ta spetsyfika zmahalnoi diialnosti futbolnoho rezervu v dytiachy–yunatskii akademii futbolnoho klubu «Aiaks» – «De Toekomst» [Peculiarities of the philosophy of training one's own pupils and the specifics of the competitive activity of the football reserve in the children's and youth academy of the "Ajax" football club – "De Toekomst"]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Naukovo–pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 1 (54), 74-77. [in Ukrainian].
- Fomenko, D.S. (2014). *Filosofiiia pidhotovky ta analiz osoblyvostei zmahalnoi diialnosti v dytiachy–yunatskii futbolnoi akademii «La Masia»* [The training philosophy and analysis of the features of competitive activity in the "La Masia" children's and youth football academy]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Naukovo–pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*. Kyiv, 14 (27), 133–135. [in Ukrainian].
- Delgado, J.L., & Mendez, J.A. (2018). Tactical Periodization – A Proven Successful Training Model. *SoccerTutor.com Ltd*.
- Delgado, J.L., & Mendez, J.A. (2018). Tactical Periodization – A Proven Successful Training Model. *SoccerTutor.com Ltd*.
- Javier, M. (2015). Complex Football: From Seirulo s Structured Training To Frades Tactical Periodisation. *Topprosoccer*.
- Verheijen, R. (2014). Football Periodisation (part 1). *Word Football Academy*.
- Wein, H. (2011). Spielintelligenz im Fußball – Kindgemäß trainieren [Game intelligence in football – train according to children]. *Meyer&Meyer*. [in German].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Наконечний Роман Богданович: *д-р. філософії, викладач кафедри теорії спорту та фізичної культури, Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського: вул. Костюшка, 11, 79007, Львів, Україна*

Nakonechnyi Roman: *PhD, teacher of the Department of theory of sport and physical culture, Lviv State University of Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture: Kostushko Street, 11, Lviv, Ukraine, 79007*

<https://orcid.org/0000-0002-2675-2230>

E-mail: nakonecnijroman57@gmail.com

Хіменес Христіна Робертівна: *к.фіз.вих., доцент, доцент кафедри теорії спорту та фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури ім. Івана Боберського: вул. Костюшка, 11, 79007, Львів, Україна*

Khimenes Khrystyna: *PhD, assistor professor, assistor professor of Department of theory of sport and physical culture, Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture: Kostushko Street, 11, Lviv, Ukraine, 79007*

<https://orcid.org/0000-0002-8677-6701>

E-mail: kh.khimenes@gmail.com